

RECENZJE

Piotr Liszka, *Dusza ludzka. Substancja duchowa człowieka*, Wydawnictwo TUM, Wrocław 2017, ss. 358.

Książka o. Piotra Liszki, klaretyna, profesora zwyczajnego Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu poświęcona została duszy ludzkiej – substancji duchowej człowieka. Temat podjęty przez Autora nie jest popularny we współczesnej teologii. Dlatego z satysfakcją trzeba przyjąć, że na gruncie polskiej myśli teologicznej pojawiła się recenzowana rozprawa.

Całość opracowania składa się z pięciu rozdziałów, w których omawiane są różne zagadnienia oraz ich różne aspekty. Pierwszy rozdział (s. 13-66) zatytułowany został „Pojęcie *duszy* a realna substancja duchowa człowieka. W tej części Autor zajmuje się poglądami na temat znaczenia słowa „dusza”, jej definicji oraz istnienia. Druga część (s. 67-156) opisuje istotę duszy ludzkiej według antropologii chrześcijańskiej. W kolejnym etapie swoich badań (s. 157-242) wrocławski Teolog skupia się na ontycznej strukturze duszy ludzkiej. W rozdziale czwartym (s. 243-304) zostaje przedstawione działanie duszy ożywionej przez moc Bożą w realiach doczesności. W tej części czytelnik dowiaduje się o rozwoju duszy, poznawaniu jako sposobie działania duszy, twórczości, która jest cechą charakterystyczną duszy, oczyszczeniu i uświęceniu oraz dążeniu duszy ludzkiej do Boskości. Ostatnia część książki poświęcona zostaje duszy ludzkiej po śmierci (s. 305-342), jej nieśmiertelności, oddzieleniu od ciała oraz duszy Jezusa, która ożywia ciało.

Czytelnik powinien na początku lektury zapoznać się z podstawowymi pojęciami, którymi posługuje się wrocławski Profesor. Dla zachowania porządku Autor przyjmuje nazwy: termin *duch ludzki*, który jest nazwą ludzkiej energii duchowej, oraz termin *dusza* (dusza ludzka) jest nazwą ludzkiej substancji duchowej.

Od początku do końca przewijają się dwa nurty: jeden prezentuje dorobek myśli zawarty w literaturze przedmiotu, drugi zawiera osobiste przemyślenia i pomysły autora tego tekstu. Celem nie jest prezentacja wszystkich publikacji, autorów, poglądów i nurtów, nawet tylko najważniejszych. Służą one tylko jako

ilustracja, albo jako inspiracja dla ukazania najważniejszych zagadnień, problemów, pytań i odpowiedzi. Dzięki temu czytelnik może własne przemyślenia zobaczyć w szerszym kontekście i odpowiednio je ubogacić.

Praca o. Piotra Liszki ma charakter popularno-naukowy. Nie jest to opracowanie akademickie, nie ma też w niej precyzyjnej akademickiej struktury ani żelaznej konsekwencji myśli, zmierzającej do jednoznacznego rozwiązania ustalonego na początku problemu. Celem wyznaczonym przez Autora nie było przedstawienie wszelkich związanych z tematem kierunków i nurtów myśli czy podanie najbardziej znaczących publikacji. Publikacje w pracy polskiego Klaretyna są tylko ilustracją, okazją do jego własnych przemyśleń. W niektórych miejscach Autor podaje dość dokładne streszczenia, w innych autorska refleksja osobista odbiega zdecydowanie od tego, co stanowić miało tylko punkt wyjścia, odskocznnię do czegoś, co przekracza powszechnie znaną treść. Znaczną część pracy o. Liszki stanowią publikacje hiszpańskie, które są owocem jego wieloletnich badań i osobistych tłumaczeń.

Warto oddać głos samemu Autorowi, który podkreśla: „Niniejsze opracowanie ma charakter teologiczny, jest w nim zawarty punkt widzenia antropologii chrześcijańskiej. Refleksja teologiczna korzysta z wszelkich nauk, z całości myśli ludzkiej, ale ma swoją specyfikę: określone źródło i określoną metodologię. W tym obszarze sformułowane zostały najważniejsze tezy: 1) Źródłem przekonania o istnieniu substancji duchowej w człowieku jest Objawienie, a konkretnie – słowa i czyny Jezusa Chrystusa, a nie starożytna myśl filozoficzna; 2) Dusza może istnieć bez ciała, tak przynajmniej wiele razy jest napisane w *Katechizmie Kościoła Katolickiego*; 3) Dusza ludzka po śmierci człowieka istnieje bez ciała, a pomimo tego jest człowiekiem, jest osobą” (s. 11). Szkoda, że w tym miejscu zabrakło czwartej tezy, na którą powołuje się o. Piotr Liszka w swoich wykładach, a mianowicie teza, że dusza uczestniczy w ożywieniu swego ciała. Udział natury ludzkiej w ożywieniu ciała w praktyce oznacza działanie samej duszy, bo ciało jest martwe. Dla wiary chrześcijańskiej czwarte zagadnienie jest najważniejsze.

Praca jest niezwykle nowatorska i w tym upatrywać należy jej wielkiego znaczenia dla polskiej i światowej teologii. O. Liszka nie tylko próbuje odpowiedzieć na trudne pytania dotyczące naj-

ważniejszych zagadnień teologicznych, ale robi to w sposób nowatorski, podkreślając myśli, których jeszcze nigdzie w teologii nie było.

Autor porusza w pracy zagadnienia z którymi stara się polemizować, inne natomiast poruszają tematy zapomniane lub przemilczane. Przemyslenia autorskie ściśle zanurzone są w wierze Kościoła, z niej wynikają i prowadzą do jej wzmocnienia. O. Piotr Liszka we wszystkich swoich przemysleniach przestrzega katolickiej ortodoksji. Nie chodzi mu o to, aby wymyślić coś nowego, co wykraczałoby poza katolicką ortodoksję, czy wręcz byłoby z nią sprzeczne. Polemika wrocławskiego Profesora czyniona jest z punktu tradycji katolickiej i skierowana jest przeciwko poglądom, które nie są z nią zgodne. Również propozycje metodologiczne, przyjęte w pracy, mają służyć lepszemu poznaniu treści Objawienia, w szczególności prowadzą do przypomnienia o tej zawartości Objawienia, która jest ważna, a która została zapomniana, jest przemilczana, stanowi zbiór „białych plam”. Są to treści z zakresu antropologii, dotyczące sfery duchowej człowieka, ale też znajdują się tu zagadnienia, które mogą być należyście wyjaśnione tylko za pomocą solidnej i głębokiej antropologii chrześcijańskiej.

Ks. Jarosław M. Lipniak